

בס"ד. יום ב' דראש השנה, ה'תשט"ז

(הנחה בלתי מוגה)

להבין ענין ראש השנה, דהנה, ענין ראש השנה הוא שבו נברא העולם, כמארז"ל¹ בתשרי נברא העולם. והתוכן דר"ה הוא מ"ש² זה היום תחלת מעשיך, דהיינו שבכל ר"ה ור"ה מתעלמת החיות דשנה העברה ונמשכת המשכה חדשה, ולכן נקרא זה היום תחלת מעשיך. והמצוה דר"ה היא תקיעת שופר, כמאמר המשנה³ מצות היום בשופר. וצריך להבין מה שכל ענינים אלו (הענין דר"ה, התוכן דר"ה והמצוה דר"ה) שייכים וקשורים עם האדם דוקא. דהנה, הענין דר"ה שבו נברא העולם, הרי בריאת העולם היתה בששה ימים, והקביעות דר"ה היא ביום הששי לבריאה, יום בריאת אדם הראשון דוקא. וכמו"כ התוכן דר"ה שהו"ע ההמשכה חדשה, הוא ג"כ בנוגע להאדם דוקא, שהרי שאר הנבראים הדין ומשפט שלהם הוא בימים אחרים, שזהו שלכל הנבראים יש ר"ה שלהם, וכמו באחד באלול ר"ה למעשר בהמה⁴, וכן שאר סוגי הנבראים שלכל אחד מהם יש יום מיוחד שאז הוא הדין ומשפט, וזה שר"ה הוא תחלת מעשיך הוא בנוגע להאדם דוקא. וכמו"כ המצוה דר"ה שהו"ע שופר, הנה קול השופר צריך להיות מהאדם דוקא, מאיש הישראלי המחוייב במצוות, דכאשר קול השופר יוצא מצד סיבה אחרת, לא מפי האדם, אין זה המצוה דשופר, כי אם כאשר קול השופר יוצא מהאדם דוקא. וצריך להבין מפני מה כל הענינים דר"ה שייכים להאדם דוקא, והלא הענין דר"ה הוא שכל דבר חוזר לקדמותו, וא"כ הרי זה שייך לכל הנבראים, שכולם חוזרים לקדמותם, ומהי השייכות להאדם דוקא. ועוד צריך להבין בענין השופר, דהנה אמרו רז"ל⁵ אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבוא זכרוכם לפני לטובה, ובמה בשופר, והיינו שאחרי כל סדר העבודה דפסוקי מלכיות זכרונות ושופרות צריך לתקוע בשופר בפועל. וצריך להבין למה אינו מספיק העבודה דפסוקי שופרות אלא צריך תקיעת שופר בפועל דוקא, מהי המעלה בתקיעת שופר בפועל דוקא.

(4) שם ב, א.

(5) שם טז, א. לד, ב.

(1) ר"ה ח, א. וש"נ.

(2) נוסח פסוקי זכרונות (משם כז, א).

(3) שם כו, ב.

(ב) **ולהבין** זה צריך להקדים תחלה מעלת האדם, שמעלתו היא מצד הנשמה אשר בו. והנה, ענין הנשמה אינו ענין השכל. ודלא כדעת הטועים לומר שהנשמה היא שכל, וראייתם היא מזה שהנפש נקראת נפש המשכלת, הנה האמת אינו כן, דכאשר אנו אומרים על אדם שהוא בר שכל, הרי מזה גופא מוכרח שאפשר שלא יהי' בר שכל, ומ"מ הרי גם הוא אדם, בכל הענינים אשר באדם, וא"כ, עכצ"ל שהנפש אינו שכל. ומה שהנפש נקראת בשם נפש המשכלת, הרי זה (לא לפי שהנפש הוא שכל, אלא) לפי שהשכל מתאחד עם הנפש. והענין בזה, דהנה, בהנפש ישנו מה שהוא לעצמו וישנו מה שהוא לזולתו, ועוד חילוק, שישנם ענינים שהנפש עושה בעצמו, וישנם ענינים שהנפש עושה עם הכחות שבו. וזהו ההפרש בין הרצון שכל ומדות, דהנה, רצון הוא מרוצת והטיית הנפש, היינו שאין זה כח בנפש, אלא הוא הנפש עצמו, הטיית הנפש, אבל הרצון הוא לזולתו, שהרי הטיית הנפש אינו בשביל עצמו, כי אם בשביל הזולת. וענין המדות אינם הנפש עצמו, אלא הם כח בהנפש, וגם המדות הם בשביל הזולת, שהרי כשאנו אומרים שישנה מדת האהבה או ההיפך, אזי בהכרח שישנו זולת על מי שיחול האהבה או ההיפך. ונמצא, שבהמדות יש ב' הענינים (החסרונות) שהם כחות בנפש, והם בשביל הזולת. וענין השכל הוא גם כח בנפש בלבד, אבל השכל הוא לעצמו, שזהו ההפרש בין שכל למדות, דאף ששניהם הם כחות הנפש, ואינם כמו הרצון שהוא מרוצת והטיית הנפש עצמו, מ"מ חלוקים הם, שהמדות הם בשביל הזולת והשכל הוא לעצמו. וכיון שהשכל הוא לעצמו, לכן מתאחד השכל עם הנפש. וזהו שהנפש נקראת בשם נפש המשכלת, לפי שהשכל מתאחד עם הנפש. אמנם, עם היות שהשכל מתאחד עם הנפש, אין זה באופן שהשכל תופס (נעמט) את הנפש, היינו שהוא מודד את הנפש ומשכיל ומשיג אותה. ויובן זה במכ"ש ממה שהשכל אינו משיג אפילו את הרצון, והיינו דגם כאשר הרצון יש עליו טעם, אין זה שהטעם משיג את הרצון, שהרי אם הטעם הי' משיג את הרצון, אזי הי' הטעם מודד את הרצון והי' נעשה בעה"ב עליו שיהי' יכול לשנותו, והרי אנו רואים שאינו כן, אלא הרצון נשאר במהותו, מהות הרצון, ואין זה אלא שניתוסף עליו גם טעם, אבל מ"מ הוא נשאר במהותו, מהות הרצון. ולכן, במצוות שהם רצון העליון, כמאמר' נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני, הנה אף שיש עליהם טעם, שזהו"ע התורה

(6) בהבא לקמן — ראה סה"מ תרע"ח ע' ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי וס ויאלך. עטר"ת ע' שעט ויאלך.
 (7) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח.

שהוא טעם המצוות, מ"מ, קיום המצוות צריך להיות לא מצד הטעם אלא מצד רצון העליון, והיינו לפי שהרצון גם כאשר יש עליו טעם הרי הוא נשאר במהות הרצון (ולכן גם המצוות דמשפטים צריך לקיימם כמו המצוות דחוקים). וכיון שהשכל אינו תופס אפילו את הרצון, הרי מובן במכ"ש שאין השכל תופס את הנפש עצמו. ומה שהנפש נקראת נפש המשכלת, הרי זה רק לפי שהשכל מתאחד עם הנפש, אבל מ"מ אין השכל תופס את הנפש עצמו, ואפילו את רצון הנפש אינו תופס.

ג) ויובן זה בביאור יותר, דהנה בהנפש יש כמה מדריגות. דיבור (שבזה כלול גם מעשה, והו"ע האותיות), מחשבה, מדות, שכל ורצון, וכל בחי' אלו הם מקבלים זה מזה. וכמו הדיבור שהוא מקבל ממחשבה, דאף שהדיבור יש לו שרש מיוחד בנפש, מ"מ הוא מקבל מהמחשבה דוקא, ולכן המחשבה היא חיות הדיבור, דכאשר חושב בשעה שמדבר אזי יש לו חיות בהדיבור, אבל כאשר לא יחשוב בשעה שהוא מדבר אזי לא יהי' לו חיות בהדיבור. וכמו"כ המחשבה מקבלת מהמדות, דאף ששרש המחשבה אינה המדות אלא יש למחשבה שרש מיוחד בהנפש, מ"מ הרי המחשבה מקבלת מהמדות דוקא, וכדאיתא בתניא⁸ שבשעה שהוא חומד איזה דבר אזי נופל לו הענין במחשבתו כו', והמדות הם חיות המחשבה. וכמו"כ המדות הם מקבלים מהשכל, דאף שיש להם שרש מיוחד בנפש, מ"מ הם מקבלים מהשכל דוקא, וכאשר נשאר אצלו הטעם שממנה נתהווה המדה אזי יש לו חיות בהמדות, אבל כאשר נתעלם אצלו הטעם שממנה באה המדה אזי אין לו חיות בהמדות, והוא רק בחי' נה"י שבמדות. וכמו"כ השכל מקבל מהרצון דוקא, דאף שיש לו שרש מיוחד בנפש, מ"מ הנה השכל בא מהרצון דוקא. ואף שאמרו חז"ל⁹ יגעת ומצאת תאמין, והרי ענין היגיעה הוא לפי שאין לו רצון בזה, ומ"מ הנה כאשר יגעת אזי מצאת, אף שאין לו רצון בזה, הנה באמת אין זה סותר כלל, כי, מה שע"י היגיעה בא אל השכל, הרי זה לפי שע"י היגיעה הוא מגיע בדעת הנעלם שלמעלה מהרצון, ומצד דעת הנעלם נעשה אצלו הרצון בזה, ומצד הרצון בא השכל. והיינו, שמציאות השכל הוא ע"י הרצון דוקא, ולכן אמרו¹⁰ לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ דוקא, אלא שכאשר אין לו רצון בזה, אזי נותנים לו עצה שיתייגע בהשכל, והיינו לפי שע"י היגיעה יהי' לו רצון, וממילא יבוא אל השכל. והנה,

(10) ע"ז יט, א.

(8) פ"כ"כא.

(9) מגילה ו, ב.

כיון שהדיבור מקבל ממחשבה, המחשבה ממדות, המדות משכל והשכל מהרצון, נמצא, שכל הכחות תלויים בהרצון, והיינו שמצד התעוררות הרצון יומשכו כל הכחות, מן השכל עד המעשה, והיינו שבכל הכחות ישנם שינויים. וכל זה הוא בהכחות דמעשה דיבור ומחשבה מדות שכל ורצון כמו שהוא שייך להשכל, ועצם הרצון הוא העצמי, שממנו באים כל הכחות.

וכמו"כ יובן בעבודה, שכל הכחות, וכמו מוחין ומדות אפשר שישתנו, אמנם מדריגת הרצון שהיא בחי' יחידה, היא תמיד בשלימות (דאָס איז אַלעמאַל גאַנץ), שהיא באמנה אתו ית'¹¹, ושייך רק שתתעלם, והיינו שכאשר הכחות פנימיים דמוחין ומדות אינם במקום הקדושה אלא במקום אחר, אזי אפשר שגם בחי' היחידה תהי' בהעלם, אבל גם אז הרי זה רק שמתעלמת, אבל היא תמיד באמנה אתו ית', שלכן גם קל שבקלים ופושעי ישראל בכחם לעורר תמיד בחי' היחידה, להיותה תמיד בשלימות (ווייל זי איז אַלעמאַל גאַנץ). וכשם שנת"ל בענין הרצון שמצד התעוררות הרצון נמשכים כל הכחות, כמו"כ הוא גם בעבודה, שכאשר איש הישראלי עומד בנסיון ומס"נ ע"י שמעורר בחי' היחידה, אזי במילא פועל שינוי גם בכל הכחות, אם באופן פנימי אם באופן מקיפי, אבל בכל אופן משתנים כל הכחות, אלא שצריך עבודה שענין זה יהי' בגילוי, וכמבואר בקונטרס העבודה¹² שע"י המס"נ משתנים גם הכחות פנימיים, אלא שצריך עבודה לגלותם. וכן הוא בכללות העבודה (שסדרה הוא מלמטה למעלה, שזהו"ע סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹³), שתכליתה היא להגיע לבחי' יחידה, שהו"ע רעותא דלבא שלמעלה מטעם ודעת, שהוא בחי' העצם שאינו משתנה לעולם.

ד) ובזה יובן מעלת האדם, דהנה, אדם הוא מלשון אדמה לעליון¹⁴, והרי מה שהוא אדמה לעליון אינו רק מצד הכחות פנימיים אשר בו, שמצד זה הוא מגיע רק בבחי' ההשתלשלות, אלא עיקר המעלה היא מצד העבודה דרעו"ד שלמעלה מטו"ד, שע"י הוא מגיע גם למעלה בבחי' לא אדם שלמעלה מסדר השתלשלות. ואף שהעבודה דרעו"ד היא בחי' בכל מאדך¹⁵, מאד שלך¹⁶, מ"מ, עי"ז הוא מגיע בבחי' לא אדם,

ספר עשרה מאמרות (להרמ"ע מפאנו) מאמר

אם כל חי פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. ובכ"מ.

15) ואתחנן ו, ה.

16) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ.

11) ראה תניא ספכ"ד.

12) פ"ה (ע' 32).

13) ויצא כח, יב.

14) לשון הכתוב — ישעי' יד, יד. וראה

והיינו לפי שהקב"ה כשהוא מבקש אינו מבקש אלא לפי כחן, וכשהוא נותן אינו נותן אלא לפי כחור¹⁷, ולכן הנה ע"י עבודתו למעלה מטור"ד, מגיע הוא בבחי' לא אדם. וכשם שלמטה הרי בהתעוררות הרצון נמשך במילא גם בהכחות פנימיים כנ"ל, כמו"כ הוא גם למעלה, שכאשר עבודת האדם היא בבחי' יחידה שע"ז הוא מגיע גם למעלה בבחי' לא אדם שבאדם, הנה מצד בחי' לא אדם שלמעלה מהשתלשלות נמשכת המשכה חדשה גם בסדר השתלשלות.

ה) ועפ"ז יובן השייכות דר"ה לעבודת האדם דוקא. דהנה, בר"ה כל הדברים חוזרים לקדמותם, וידוע שההעלם דר"ה הוא יותר אפילו מהעלם הצמצום, גם ההעלם דצמצום הראשון, שהרי ההעלם דצמצום הראשון הי' רק בהתפשטות האור שמחוץ להאותיות אבל בהאותיות עצמם לא נעשה שום חילוק כלל (כמבואר בלקו"ת סוף ספר ויקרא¹⁸ ובכו"כ דרושים¹⁹), אמנם ההעלם דר"ה הוא שנתעלם האור והחיות מהאותיות ומהכלים גופא, ולכן צריכה להיות ההמשכה מבחי' שלמעלה לגמרי מענין הזולת, היינו למעלה ממקום ששייך בו הצמצום, שהוא בחי' האור, אלא צריך להגיע בהעצמות דוקא. וענין זה נעשה ע"י עבודת האדם דוקא ברעו"ד שלמעלה מטעם ודעת, שע"ז הוא מגיע בבחי' לא אדם שלמעלה מהשתלשלות. וזהו"ע העבודה דשופר של איל, דהיינו שאדם ובהמה הם בהשוואה, שע"ז הוא מגיע למעלה מהשתלשלות. וזהו מ"ש²⁰ בקשו פני את פניך הוי' אבקש, היינו שהעבודה דר"ה הוא המשכת הפנימיות שלמעלה, שהוא בחי' האור שלמעלה מהשתלשלות, והוא ע"י העבודה דבקשו פני, בחי' יחידה.

ו) אמנם באמת הנה העבודה דרעו"ד אינו מספיק²¹, כי העבודה דרעו"ד מגעת רק בבחי' לא אדם שלמעלה מהשתלשלות, אך בכדי להגיע להעצמות צ"ל העבודה בענין המעשה בקבלת עול דוקא. וכמו"כ בענין השופר, שעם היות שעיקר הכוונה בתקיעת שופר היא ההתעוררות פנימי, וכידוע מ"ש הרמב"ם²² אע"פ שתק"ש בר"ה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם וכו', מ"מ, לא מספיק כוונת השופר, אלא צריך להיות המעשה דתקיעת שופר בפועל דוקא, והיינו שצ"ל ענין

20) תהלים כז, ח.

17) במדב"ר פכ"א, כב.

21) בהבא לקמן — ראה המשך תער"ב

18) נג, ג ואילך.

ח"ב ע' תשסב. ס"ע איקמה ואילך.

19) מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב

22) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

ע' תתקא ואילך. ובכ"מ.

המעשה, והמעשה צריך להיות בהשופר, היינו במציאות יש, מעשה בכח' עשי' גופא, שדוקא עי"ז מגיעים בהעצמות.

והענין בזה, דהנה ידוע שבנוגע להעצמות אי אפשר לומר שום תואר, לפי שאין שייך בו שום תוארים כלל, ויכולים רק לומר עליו שהוא בורא, לפי שבורא הוא מצד ענין התהוות היש (יש נברא או יש נאצל, וכמו הכלים דאצילות), שהרי התהוות היש הוא מהעצמות דוקא, דכיון שהעצמות מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו²³, לכן דוקא הוא בכחו ויכלתו להוות את היש שבהרגשתו אין לו עילה וסיבה ומציאותו מעצמותו. והיינו שהיש מכריח את העצמות ומורה את העצמות. היש מכריח את העצמות, לפי שמצד התהוות היש יש לנו ראי' והכרח על העצמות, שהרי התהוות היש שבהרגשתו הוא מציאותו מעצמותו אי אפשר להיות כי אם מהעצמות דוקא, ולכן, מהתהוות היש יש לנו ראי' והכרח על העצמות. והיש מורה על העצמות, שענין העצמות שמציאותו מעצמותו מתבטא (זאָגט זיך אַרויס) בהיש שבהרגשתו הוא מציאותו מעצמותו, וזהו שהיש מורה על העצמות, היינו שע"י היש יש לנו הוראה על העצמות שמציאותו מעצמותו. וזהו ההפרש בין יש ואור, שהאור אינו מכריח את העצמות ואינו מורה על העצמות. האור אינו מכריח את העצמות, היינו שמהאור אין לנו שום ראי' והכרח על העצמות, שהרי גם ענינים אחרים שאינם עצמות ישנו מהם אור, ולכן, מהאור אין לנו הכרח על העצמות. וגם האור אינו מורה על העצמות, דמה שהעצמות מציאותו מעצמותו אינו מתבטא (עס זאָגט זיך ניט אַרויס) כלל בהאור, שהרי בהאור לא נמצא ענין זה. ועם היות שהאור הוא מעין המאור ויש לו קיום עצמי (כמ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמרים דר"ה²⁴), הרי ענין זה אינו בהאור מצד עצמו כי אם מצד המאור, היינו דלהיות שהאור מרגיש ודבוק במקורו, לכן יש גם בהאור קיום עצמי, אבל אין זה מצד עצמו, כי אם מצד המאור, דבהאור עצמו לא נמצא כלל ענין העצמות שמציאותו מעצמותו, שלכן אי אפשר לומר על העצמות התואר מאור, לפי שלא זהו כל עצמותו מה שמאיר ממנו האור, וא"כ הרי האור אינו מורה על העצמות²⁵. אמנם היש הוא מכריח את העצמות ומורה על העצמות. היש מכריח את העצמות, לפי שאי

25) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' אקמד.

23) ראה תניא אגה"ק ס"כ.

24) ראה המשך ר"ה תרצ"ד פ"ז (סה"מ טה"מ תרס"ח ע' קפח.

תשי"א ע' 24).

אפשר להיות התהוות היש כי אם מהעצמות. והיש מורה על העצמות, לפי שהיש בהרגשתו הוא מציאותו מעצמותו. דהנה, ההפרש בין יש ואור הוא, שהאור הוא דבוק במקורו והוא גם מרגיש את מקורו, דכאשר האור לא ירגיש את מקורו, ובפרט אם יהי' איזה הפסק בהדביקות עם מקורו, אזי לא יהי' מציאות האור כלל, אמנם מציאות היש הוא הפכי מציאות האור, שהיש הנה לא זו בלבד שאין החיות מתגלה בו, אלא אדרבה, שהחיות עוד מתעלם ומסתתר ממנו, שהרי בהיש לא נרגש כלל שהחיות שבו הוא אלקות, והיינו דאופן התהוות היש הוא עי"ז שהחיות מתרומם ומתנשא ממנו ואין נרגש בו החיות, ודוקא עי"ז נעשית מציאותו, והיינו שהרגשתו היא שמציאותו מעצמותו, ובזה הוא מורה על העצמות. וממוצא דבר יובן עוד חילוק בין יש ואור, שהאור אינו מציאות אמיתי, דלהיות שהאור אינו העצמות, לזאת הנה מציאות האור אינו מציאות אמיתי, משא"כ מציאות היש שמציאותו הוא מציאות העצמות, הנה מציאות היש הוא מציאות אמיתי. ולכן הנה לעתיד לבוא שאז יתגלו כל הענינים כמו שהם לאמיתתם, אזי יהי' הגוף הגשמי אלקות, והיינו, לפי שיתגלה בהיש מציאותו האמיתי שאמיתית מציאות יש הנברא הוא היש האמיתי, ולכן תהי' מציאות היש מציאות אמיתי.

ועפ"ז מובן שצ"ל העבודה דמעשה ובבחי' יש דוקא, להיות שדוקא עי"ז מגיעים בהעצמות. ולכן אינו מספיק אמירת פסוקי שופרות וצריך לשופר בפועל דוקא, לפי שאמירת הפסוקים הו"ע התורה שמגיע בהאור, כמ"ש²⁶ ותורה אור, אמנם ע"י מעשה המצוות מגיעים בהעצמות. ואף שלפעמים מבואר²⁷ שיש מעלה בתורה על המצוות, הנה כל זה הוא בבחי' הגילויים, דבענין הגילויים יש מעלה בתורה על המצוות, אמנם המעלה במצוות היא שעל ידם מגיעים בהעצמות²⁸, ולכן הנה מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים מבטלים מפני' תלמוד תורה²⁹.

ז) ובזה יובן השייכות דר"ה עם האדם דוקא, שכל הענינים דר"ה, הענין דר"ה שהוא יום הבריאה, והתוכן דר"ה שהוא תחלת מעשיך, והמצוה דר"ה שהו"ע השופר, הנה כולם שייכים להאדם דוקא. והיינו, דלהיות שבר"ה צ"ל המשכה חדשה שלמעלה מהשתלשלות, הרי זה נעשה ע"י האדם דוקא, להיותו אדמה לעליון גם מצד בחי' היחידה

(28) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 440 ואילך.

(29) מו"ק ט, א.

(26) משלי ו, כג.

(27) ראה קיצורים והערות לתניא ע' קה.

סה"מ תרנ"ג ע' רכד ואילך.

אשר בו, שעיי"ז הוא מגיע בבחי' לא אדם שלמעלה מהשתלשלות. ובכדי להגיע בהעצמות הנה העיקר הוא ע"י תקיעת שופר בפועל, שזהו מצד מעלת היש שמציאות היש הוא העצמות, שלכן הנה ע"י השופר בפועל מגיעים בהעצמות. ומזה נמשכת המשכה חדשה גם בהשתלשלות, הן בענינים רוחניים, היינו בהדין ומשפט שישנו בנוגע להמשכת האלקות, כמ"ש³⁰ כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, ונמשך גם בגשמיות בבני חיי ומזוני רויחי, למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה.

(30) תהלים פא, ה. וראה בשיחה שלפני המאמר (לקמן ע' 12) הערה 12. וש"נ.